

СТОРИЧЧЯ «РУСАЛКИ ДНІСТРОВОЇ» У ТОГОЧАСНОМУ ВИДАВНИЧОМУ КОНТЕКСТІ

Марія Пірко

*PhD, науковий співробітник відділу наукової бібліографії
ЛННБ України ім. В. Стефаника*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6028-0153>

DOI: [https://doi.org/10.37222/2524-0315-2022-14\(30\)-6](https://doi.org/10.37222/2524-0315-2022-14(30)-6)

На основі книжкової продукції українських видавничих організацій Галичини проаналізовано місце 100-річчя «Русалки Дністрової» — першого літературно-фольклорного збірника народною мовою на західноукраїнських землях — у видавничій практиці міжвоєнного періоду. Поява альманаху, який упорядкувала «Руська Трійця», була визначною подією в житті українського народу в умовах бездержавності. Збірник обстоював право на існування, на розвиток мови, культури, став маніфестом національного відродження та першою ластівкою нової української літератури у Західній Україні. Зроблено спробу з'ясувати вплив видання на культурний розвиток регіону, ідею соборності двох берегів Дніпра та формування національної свідомості українців упродовж століття.

Ключові слова: альманах «Русалка Дністрова», «Руська Трійця», Маркіян Шашкевич, український фольклор, національна свідомість.

Постановка проблеми. Альманах «Русалка Дністрова» — це книжка, якій судилося започаткувати нову, народну, мову, народну літературу на західноукраїнських землях, а водночас — українське культурне і політичне відродження регіону. Цю книжку напередодні появи Шевченкового «Кобзаря» уклали львівські романтики, тодішні семінаристи-богослови Маркіян Шашкевич, Іван Вагилевич та Яків Головацький, названі «Руською Трійцею». Видання надрукували в Будапешті у 1837 р. (наклад книжки, власне, був готовий до друку в грудні 1836 р., але на титулі вказано рік її виходу з друкарні). Хоч у назві зазначено «русинські народні пісні», дослідниця уцілілих примірників першодруку альманаху Луїза Ільницька звернула увагу, що укладачі подали не лише записи народних

пісень із різних місцевостей Галичини, а й свої оригінальні поезії, прозові твори, зразки перекладацької діяльності тощо [12, с. 5]. Книжка наснажена любов'ю до українського фольклору, старовини, до всього рідного. Сильний у ній дух соборництва України.

Сьогодні «Русалка Дністрова» — не тільки важливий документ суспільного життя української нації, а й фактор, що продовжує працювати на розвиток свідомості українців. У тому велика заслуга М. Шашкевича, Я. Головацького та І. Вагилевича, бо саме вони серед перших звернули увагу на українські пісні та, слідуючи за народом, почали й свої твори писати народною мовою. «Руська Трійця» висунула саму ідею національного відродження і, незважаючи на всілякі перешкоди, заборони й обмеження, започаткувала службу тій ідеї не одного покоління українців.

Метою дослідження є висвітлити місце і роль 100-річчя альманаху «Русалка Дністрова» у видавничій практиці українців Галичини міжвоєнного періоду на основі тогочасної книжкової продукції у фондах Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника.

Виклад основного матеріалу дослідження. Оцінюючи значення «Русалки Дністрової» як першого на західноукраїнських землях твору народною мовою, варто наголосити, що в часи «Руської Трійці» територія Галичини перебувала у складі Австрійської імперії (успадкована в 1772 р. унаслідок першого поділу Польської держави — Речі Посполитої). Нова влада загалом була лояльніша до українців від попередньої, але не вельми цікавилася, яка нація тут корінна, тому поляки продовжували почувати себе панівним народом. Місцева інтелігенція, що мало не цілковито складалася зі священників, за віки асиміляції майже вся полонізувалася. Провідною мовою в регіоні була німецька, а розмовною — переважно польська. Українську мову вважали «невиробленою», «не панською», їй відмовляли в праві бути літературною, функціонувати у сфері культури [22, с. 4], тобто її не вивчали в школах, забороняли в установах, нею не друкували ні книги, ні газети.

З кінця XVIII ст. галицька Україна мала літературною мовою давнє так зване язичіє, появу якого спричинили: церковнослов'янська мова, що від запровадження християнства стала літературною в найдавніший період нашого письменства, та впливи народної і

польської мови [21, с. 49]. Від 1830 р. в Галичину почав «продиратися» вплив живого письменства Наддніпрянщини, що призвів до появи у 1837 р. альманаху «Русалка Дністрова», упорядкованого «Руською Трійцею» і друкованого чистою народною мовою. Учасники гуртка виступали за дотримання фонетичного принципу в правописі за прикладом сербського реформатора Вука Караджича, про що зазначили у передмові до збірника — «Пиши як чуєш, а читай — як видиш»¹ [22, с. 32]. До появи альманаху, згідно з «Галицько-руською бібліографією» Івана Левицького, в Галичині вийшло приблизно 60 книг, але лише церковнослов'янською, польською та німецькою мовами, переважно релігійного змісту, за винятком кількох букварів [12, с. 6]. Така статистика свідчить про характер тодішнього письменства в регіоні. «Але інакше й не могло бути, — наголошував бібліограф та літературознавець Євген Юлій Пеленський, — бо одинока верства, що могла займатися і займалася культурною роботою, були священники» [19, с. 142].

Сторіччя альманаху «Русалка Дністрова» дало нагоду оцінити підсумки досягнутого в галузі шашкевичезнавства, ширше — у розвитку українського національного життя як суспільно-політичного, так і літературного й видавничого. Характерно, що в збірнику «Руської Трійці» багато місця відведено публікаціям національної тематики. Тут з'явився перший твір нової української прози на Наддніпрянщині («Олена» М. Шашкевича), перший в українській літературі друкований сонет («Сумрак вечерній» М. Шашкевича), романтичні балади, що належать до перших українських («Погоня» М. Шашкевича, «Жулин і Калина» І. Вагилевича). Збірник «Русалка Дністрова», який став маніфестом національного відродження на західноукраїнських землях, має що розказати, має чого навчити. Ще в передмові він задекларував єдність українських земель, підняв протест проти «розполовинення одного народу між дві держави» [22, с. 26]. Водночас австрійський уряд заборонив і конфіскував видання, яке перебувало під «цензорським ключем» до 1848 р. Причину ставлення до начебто невинної за змістом «Русалки Дністрової» підсумував авторитетний шашкевичезнавець Михайло Шалата: «... цей збірник був під забороною тільки

¹ Цитати з «Русалки Дністрової» в тексті статті подано за останнім науково-критичним перевиданням альманаху в 2019 р. за редакцією М. Шалати.

тому, що це був у к р а ї н с ь к и й збірник. Асиміляторам, цісарським посіпакам, страшенно не хотілося визнавати повноправності “мужицької” мови» [25, с. 14].

Появу «Русалки Дністрової» попередили безуспішні спроби видати збірник «Син Русі» (1833) та альманах «Зоря» (1834), надрукований перший вірш народною мовою «Голос галичан» (1835), перші проповіді українською мовою у львівських храмах (1836). Як справедливо зауважила газета «Новий Час», це був ювілейний період, і його не можна оминати без гомону, без свят, концертів, народних маніфестацій і звісно ж без книжкової продукції про славне українське минуле [16], про значення діяльності «Руської Трійці», яка мала сприятливий вплив на творчість багатьох письменників, художників, композиторів і вчених, на розвиток української національної свідомості.

Подвижницьку працю «Руської Трійці» прихильно оцінив літературознавець та фольклорист Михайло Возняк і з нагоди ювілейного періоду (1833–1837) підготував нові розвідки про діяльність гуртка під назвою «У століття “Зорі” Маркіяна Шашкевича (1834–1934)» [6; 7]. Видання з’явилося в двох томах накладом Богословського наукового товариства у Львові в 1935 і 1936 роках. У передмові до першої частини редакція наголосила, що книгу присвячено ювілею збірника «Зоря», який став «першим визначним проявом національного відродження в Галичині» [6, с. 5], та пояснила — хоч праця виходить друком спізнено, публікації у ній пов’язані з діячами «Руської Трійці», авторами «Русалки Дністрової», тому вона є актуальною і в наступні роки.

Отож «Зоря» була другою² збіркою гуртківців, яка призначалася до друку та складалася з літературних і фольклорних матеріалів: народні поезії, твори М. Шашкевича, І. Вагилевича, Я. Головацького, стаття про Богдана Хмельницького, а на обкладинці мав бути портрет славного гетьмана. Видання яскраво би вирізнялося серед усієї тогочасної друкованої продукції — упорядковане фонетичним правописом [15, с. 29]. Однак «Зорю» не пропустила

² Першою рукописною українською збіркою М. Шашкевича та його друзів із семінарії, зокрема Я. Головацького та І. Вагилевича, традиційно вважають «Син Русі» (1833), яка містила чисто літературний (а не фольклорно-літературний) матеріал (див.: [26]).

цензура, а матеріал збірника значною мірою увійшов до наступного видання — «Русалки Дністрової».

У двох частинах праці М. Возняка розгорнулась уся багатогранна діяльність «Руської Трійці» та їхніх однодумців: історичні, етнографічні та мовознавчі дослідження, збирання, вивчення і публікація пам'яток української старовини та усної народної творчості, публіцистичні виступи в пресі, укладання літературно-наукових збірників, граматик і словників української мови, змагання до утвердження національної літератури на основі живої народної мови, що дало початок українознавчим студіям, реформування правопису, впровадження української мови у повсякденний вжиток національної інтелігенції та в релігійні проповіді духовенства, переклад українською з церковнослов'янської («Св. Тома Кемпійський у перекладі Івана Вагилевича з 1836 р.»).

Михайло Возняк виокремлює найголовніший напрям діяльності «Руської Трійці» — праця в галузі народознавства. Гуртківці захоплювались історичним минулим народу та пошанували його недооцінені сторінки — вони звернули увагу на народну мову і поезію, побут народу. Цінними є записи (М. Шашкевича, Я. Головацького, І. Вагилевича, а також їхніх побратимів Григорія Ількевича, Івана Білинського, Маркела Кульчицького) усної народної творчості з різних околиць Галичини, які увійшли до перших фольклористичних (пісенних) збірників польських авторів: «Пісні польські й руські люду галицького» Вацлава Залеського («Pieśni polskie i ruskie ludu galicyjskiego»). Львів, 1833), «Пісні люду руського в Галичині» Жеготи Павлі («Pieśni ludu ruskiego w Galicji») : в 2 т. Львів, 1839–1840). Члени «Руської Трійці» добре усвідомлювали значення народної пісні для кожного українця, її соборницьку роль для Наддністрянщини та Наддніпрянщини, про що свідчить влучний епіграф з Яна Коллара до першого розділу альманаху — «Пісні народні є найпевніша основа освіти, живої ученості, підпора народності, щит і окраса мови» [22, с. 33, 182].

Наголошує М. Возняк і про зацікавлення «Руською Трійцею» літературно-видавничим доробком Наддніпрянської України, ідеологів слов'янського відродження (Вацлава Ганки, Вука Караджича, Яна Коллара, Павла Шафарика) та писемними пам'ятками слов'янської культури («Кральодворський рукопис в українському

письменстві»), окремі переклади яких увійшли до «Русалки Дністрової», про їхній вплив на формування особистостей гуртківців, що прагнули за допомогою власних українознавчих студій, літературної творчості й друкованого слова рідною мовою сприяти піднесенню освітнього рівня та пробудженню національної свідомості галичан як невіддільної частини українського народу. Праця М. Возняка отримала позитивні відгуки літераторів, критиків як оригінальний спосіб вшанування століття літературного відродження Галичини та містить цікавий і «найдрібніший матеріял» для вивчення доби Шашкевича, початку національного відродження і впровадження української мови в літературу [9, с. 137].

Наступною важливою датою ювілейного періоду є 100-річчя альманаху «Русалка Дністрова», який українська громада не залишила осторонь. Публікації про прийдешній ювілей у галицькій пресі почали з'являтися ще в 1936 р. Зокрема газета «Новий Час» у жовтні того самого року повідомила про підготовку програми святкувань та створення ювілейного комітету за ініціативою д-ра Теодора Ваньо, голови Товариства ім. М. Шашкевича в Золочеві. Осередком святкувань ювілею він запропонував Золочівщину, а саме Білу Гору в селі Підлисся — край, де народився, виріс і помер Шашкевич. Запланували також у ювілейний рік викупити за кошти української громади частину землі на Білій Горі та збудувати храм для щорічних Шашкевичівських святкувань. На його думку, ювілейний комітет мали сформувати представники греко-католицького духовенства, кооперативних, громадсько-культурних організацій «Просвіта», «Рідна Школа» і Товариства ім. М. Шашкевича в Золочеві. Обов'язковим Т. Ваньо вважав створення видавничої секції комітету, яку очолили б просвітяни і яка мала б підготувати до друку та розповсюдити серед українців: 1) ювілейне видання «Русалки Дністрової»; 2) брошуру про добу М. Шашкевича; 3) видання про тогочасний культурний та економічний розвиток українського народу [4].

Майже всі галицькі часописи відгукнулись у той чи інший спосіб на ювілей альманаху, вмістивши історичні, літературознавчі й публіцистичні статті, художні твори [14, с. 371]. Сторіччя появи першої книжки українською народною мовою вшанували громадські об'єднання в регіоні. Крім публікацій на шпальтах періодики

про святкування роковин «Русалки Дністрової», з'явилися нові книжкові видання для широкої української аудиторії.

Найбільш популярними в Галичині після релігійної літератури були, певно, календарі, особливо провідних видавничих осередків, які містили цікаву й пізнавальну інформацію для інтелігенції та селян в одному виданні. Зміст «Календаря для всіх на 1937 рік» накладом видавництва Івана Тиктора майже повністю присвячено століттю «Русалки Дністрової», про що свідчить тематична мистецька обкладинка Едварда Козака та публікації до ювілею збірника. Та й загалом можна стверджувати, що календар висвітлює національне відродження українців. Тут вміщено поезію М. Шашкевича, розвідки про діяльність «Руської Трійці», про соціально-економічне становище українців під владою австрійського імператора та польської адміністрації на місцях. У виданні автори писали про Кирило-Мефодіївське братство, появу театрального життя, розвиток мережі громадських організацій, культурні відносини Галичини з Наддніпрянщиною в добу М. Шашкевича, які, на думку Є. Ю. Пеленського, були тісними й залежними одне від одного, спиралися на народну основу й спільну історичну традицію, хоч і розвивалися ці території в різних суспільно-політичних і культурних умовах [18, с. 31].

Уже саме ознайомлення членів «Руської Трійці» із літературними виданнями наддніпрянців свідчили про живі літературні й культурні зв'язки двох регіонів. Під впливом перших творів українською народною мовою Шашкевич та його однодумці почали писати рідною мовою [18, с. 32]. А що їхня творчість пов'язана з тодішньою всеукраїнською літературою, підтверджує «Передслів'є» до «Русалки Дністрової», в якому М. Шашкевич писав: «Зволила би добра доля появитися і у нас збіркам народних наших пісень, і іншим хорощим поважним ділам». Далі він перерахував ці твори: «Енеїда» Івана Котляревського, збірники пісень Миколи Цертелєва, Михайла Максимовича та Ізмаїла Срезневського, повісті Григорія Квітки-Основ'яненка, приказки Євгена Гребінки, поезії Семена Гулака-Артемівського, харківський збірник «пословиць», врешті граматики Олексія Павловського, Михайла Лучкая [22, с. 31].

Серед поетичних творів М. Шашкевича в «Календарі для всіх на 1937 рік» опублікували «Болеслав Кривоустий під Галичем:

(В літо 1139)» — одну з його раннях поезій з історичною основою, конфісковану галицькою цензурою і надруковану щойно після революції 1848 р.³ [8, с. 8]. У вірші автор щиро захоплювався славним українським минулим — описував неісторичну перемогу українців над польськими військами Болеслава. Вмістила редакція також другу частину «Псалми Русланові», яку Микола Гнатишак вважав за «вершок поетичного виразу в Шашкевича», що гармонійно поєднав у собі український патріотизм та християнську мораль [8, с. 9].

Зміст тематичного календаря яскраво доповнює стаття Ярослава Рудницького «Мовна та правописна справа в Галичині», адже сам альманах серед усіх друківаних видань визначався зреформованим фонетичним правописом, який був більше адаптований до народної мови, ніж польське «абеткадло». Крім того, «Руська Трійця» виступала проти латинізації письма та вмістила у «Русалці Дністровій» гостру рецензію М. Шашкевича на «Руське весіле» Йосипа Лозинського («*Ruskoje wesile*»). Перемишль, 1835). Книга описує традиції українського весілля, містить багато пісень, але українські тексти подавали польською транскрипцією («латиницею»), за що й дорікав авторові Шашкевич — «відвергши азбуку питоמו рускую, при[й]няв букви ляцькії, котрі ціло не пристають к нашому язикови» [22, с. 166]. І все-таки Й. Лозинський загалом мав добрі наміри — гадав, що завдяки «латинці» українське письменство стане доступнішим читачам сусідніх європейських країн [22, с. 201]. Мовне питання неодноразово порушували в інтелектуальних та духовних колах упродовж ХІХ – першої половини ХХ ст. з метою наблизити мову українців до мови поляків. Навіть у міжвоєнний період, у другій половині 1920-х років, відбулися спроби ввести «латиницю» й уніфікувати правопис на Наддніпрянщині та Галичині [21, с. 51]. Автор підкреслив роль галичан у відродженні української мови, які за прикладом братів-наддніпрянців продовжували боронити живу народну мову, розвивати її та впроваджувати у літературу. Адже саме мова була виразником

³ Поезію українською народною мовою опублікувала львівська газета «Зоря Галицька» за 1849 р. (чис. 7, с. 44) з приміткою редакції, що змістом збігається зі статтею Я. Головацького «Становище русинів у Галичині» (1846), написаною німецькою мовою під псевдонімом Гаврило Русин, і свідчить про нього як першого видавця вірша «Болеслав Кривоустий під Галичем» (див.: [26]).

«окремішности» нашого народу від поляків. І хоч цю «окремішність» визнавали також представники старшого покоління галицького духовенства на основі історичної традиції, проте щодо мови воліли дотримуватися пропольського вектора. Наприклад, Венедикт Левицький — ініціатор цензурної заборони народно-розмовних збірників «Зоря» та «Русалка Дністровая», Йосип Левицький — автор першої друкованої граматики «руською» мовою в Галичині, що різко критикував альманах «Руської Трійці».

Підтримку національної ідеї М. Шашкевича засвідчує чималий список жертводавців, уміщений на останній сторінці ілюстрованої одноднівки «У століття “Русалки Дністрової”», яку з нагоди урочистого святкування ювілею 1 серпня 1937 р. на Білій Горі в Підлиссі та в мистецькій тематичній обкладинці роботи художника Мирона Левицького видала золочівська філія товариства «Просвіта». Зміст брошури становила поезія Романа Завадовича, тематичні публікації Богдана Гошовського, Івана Брика, Миколи Андрусяка. Ювілейне видання коротко інформує про діяльність «Руської Трійці», особливо М. Шашкевича в контексті розвитку Галичини з другої половини XVIII ст., про утиски, яких зазнавали галицькі українці від поляків-католиків, про «незабутні діла Маркіяна» для свого народу та урочисте святкування 100-річного ювілею з нагоди дня народження Пробудителя. Іван Брик писав про захоплення гуртківців рідною мовою, народною творчістю, про упорядковані збірки з фольклорним матеріалом, клопоти з цензурою і все-таки появу друком «Русалки Дністрової» та підсумував: «Маркіян таки доказав свого, бо першою українською книжкою в Галичині започаткував у ній відродження української літератури, а з нею і нове національне життя» [3, с. 9].

Розвинув цю думку Микола Андрусяк, який наголосив про зріст національної свідомості серед українців регіону в 1772–1837 роках і роль Маркіяна в процесі її формування і розвитку, а також, що «пролім на мовному фронті в Галичині зробили щойно в 30-их рр. XIX ст. три питомці [студенти. — М. П.] львівської духовної семінарії Маркіян Шашкевич, Яків Головацький та Іван Вагилевич» [1, с. 12], бо наважилися впровадити українську народну мову до літератури та повсякденного вжитку національної еліти на місце панівної до того часу польської мови.

Поступовий розвиток українського національного руху вплинув на розбудову культурно-мистецького життя галичан. У статті «Театр в історії галицького відродження» поет і театрознавець Григорій Лужницький (Л. Нигрицький) констатував: «Театр кожної недержавної нації, яка живе в суміш з державною, якої кордони розпливаються і не мають точно означених рамок, театр такої нації є і мусить бути скарбницею в першу чергу не мистецьких цінностей, але охорони власного “я” нації, заборолом проти денационалізації — словом, театр мусить повнити задачу й дому й людської школи й університету» [17, с. 62]. З нагоди ювілею збірника «Русалка Дністрова» товариство «Просвіта» видало сценічний твір Володислава Ковальчука «Русалка», завдання якого — представити глядачам творців альманаху, щоб вони наочно бачили, «скільки боротьби коштувала їх праця, якої с и л и в о л і т р е б а б у л о, я к о ї в і р и у с в о є д і л о — щ о б н е з н е в і р и т и с я, щ о б н е в п а с т и» [13, с. 3]. В основу п'єси лягла праця І. Брика «Маркіян Шашкевич: У соті роковини зладження “Зорі”» (1934). Події відбуваються наприкінці 1836 р. – в перших місяцях 1837 р. у Львівській духовній семінарії і висвітлюють обставини видання «Зорі» та «Русалки Дністрової», зокрема цензурні. Після тексту вміщено рекомендації для режисера, незрозумілі слова й вислови. Театральна вистава, яку могли поставити навіть найбідніші аматорські гуртки, гарно демонструє оточення «Руської Трійці», їхню любов до всього народного і труднощі впровадження рідної мови серед населення у той час.

Програми святкувань українською громадою 100-річних роковин «Русалки Дністрової» у багатьох містах і селах Заходу України, крім урочистих промов, пізнавальних доповідей, декламування віршів, охоплювали музичні композиції Бориса Кудрика, Станіслава Людкевича, Віктора Матюка для сольного співу та хорових ансамблів на слова М. Шашкевича («Псалми Русланові», «Веснівка» («Цвітка дрібная»), «Розпука», «Підлисса»), Я. Головацького («Весна»), М. Устияновича («Рій і трутень») тощо [2; 24].

Українська громада ніколи не забувала свого Пробудителя, його побратимів та їхню першу ластівку національного відродження. Свою шану виражала через друковані видання про «Руську Трійцю» чи альманах, які до сторічного ювілею ґрунтовно опрацював

та упорядкував Є. Ю. Пеленський у покажчику «„Русалка Дністрова” : матеріали до бібліографії» накладом Українського товариства бібліофілів (бібліографію альманаху надруковано також на шпальтах журналу «Дзвони» в 1937 р.: чис. 6/7, с. 290–295; чис. 8/9, с. 368–370). Хронологічно видання охоплює праці про галицьку літературу за 1836–1848 роки, а наступні — лише ті, що інформують про діяльність Я. Головацького, І. Вагилевича та М. Устияновича. У вступі упорядник наголосив, що ця тема вже давно є популярною серед дослідників, але не всі публікації про альманах та його творців змістовні: «В висліді на поверх 100 причинків нема ні одної синтетичної праці, що відповідала б хоч приблизно сучасним науковим вимогам» [20, с. 5]. Покажчик містить публікації відомих поетичних і прозових творів «Руської Трійці», праці про їхню художню спадщину та список бібліографічних видань. Упустив Є. Ю. Пеленський низку передруків оригінальної поезії гуртківців і про «Русалку Дністрову» в антологіях, часописах, шкільних читанках і деяких підручниках з історії української літератури, які би суттєво розширили обсяг праці.

Бібліографію розпочинає вірш М. Шашкевича «Голос галичан» (1835) — перший публічний українськомовний виступ діяча з нагоди уродин імператора Австрії Франца І, який, на думку Василя Щурата, забезпечив введення живої народної мови в українське письменство Галичини, бо тоді протекцію цензури могли отримати хіба дуже лояльні тексти (твори, що звеличують монарха і його родину, різні панегірики з нагоди вступу цісаря на престол, його іменин чи дня народження, приїзду до якої-небудь місцевості тощо) [27, с. 35]. Інформує покажчик і про друге перевидання «Русалки Дністрової» у 1910 р. в Тернополі з нагоди сторіччя від дня народження Маркіяна (у матеріалах бібліографії зазначено 1911 р., ймовірно, через те, що упорядник не бачив книжки, а подав її за рецензією М. Возняка, опублікованою в «Записках НТШ» за 1911 р.) [5]. Ініціатором був відомий громадсько-культурний діяч о. Йосиф Застирець, який частково змінив зміст передруку (про що зазначив у передмові), зберіг правопис оригіналу 1837 р. і друкарські помилки. Видавець не врахував уже виявлені Я. Головацьким неточності, допущені під час переписування та друку альманаху, оскільки в Угорщині не було українського коректора

та відповідного шрифту (використовували сербський). На жаль, благий намір видавця — ознайомити українського читача з першою книжкою народною мовою — не мав успіху.

Матеріали до бібліографії «Русалки Дністрової» нараховують 188 позицій видань зі Львова, Тернополя, Києва, Мукачева, Праги, Відня, Москви. Чимало з них пов'язані із початком національного відродження українців та їхньої культури (літератури, музики, театру) обабіч Дніпра. Подав упорядник і найсвіжіші друковані видання про альманах та його роковини за 1937 р., що свідчить про його добру обізнаність із видавничою продукцією Галичини, радянської України та діаспори.

У ювілейний рік «Русалки Дністрової» з метою донести до широкого кола читачів значущість цієї збірки з'явилося декілька невеликих розвідок про «Руську Трійцю» та їхню творчість. Зокрема, у Львові вийшов передрук статті Є. Ю. Пеленського «*Rusalka Dniostrova: (1837–1937)*» [28] із польського щомісячника «Рух слов'янський» («*Ruch Słowiański*»), в якому автор подав історію видання та підкреслив роль збірника українською народною мовою, який упорядкували три українські студенти-богослови на тлі суспільно-політичного розвитку Галичини у складі іноземних держав наприкінці XVIII – початку XIX ст.

Також Є. Ю. Пеленський у бібліографічному місячнику «Українська книга» опублікував статтю «“Русалка Дністрова” з нагоди вистави в Національному Музею» у Львові. Автор наголосив, що тогочасне письменство Галичини майже не виходило поза релігійну сферу в творчості, тому на упорядників збірника великий вплив мали традиції літератури Наддніпрянщини. Тоді на західноукраїнських землях вже були відомими «Енеїда» І. Котляревського, збірники записів народних пісень, «Слово о полку Ігоревім», які учасники «Руської Трійці» не лише опрацювали — окремі видання вони мали у домашніх бібліотеках. Звернув увагу на українсько-польські літературні відносини у 1830-х роках, на роль альманаху в контексті слов'янського відродження. «Маніфестом слов'янських симпатій Шашкевича» визначив вірш «Згадка», що поєднав минуле українського народу з минулим чехів, поляків та інших слов'ян, звертався до їхніх давніх писемних пам'яток [19, с. 145].

До сторіччя «Русалки Дністрової» ювілейний збірник видав кружок «Рідної Школи» ім. Маркіяна Шашкевича в Самборі, що став

першою друкованою книжкою товариства. У вступі Микола Филипчак пояснив причини її виходу в 1938 р., підкреслив значення діяльності «Руської Трійці» на тлі доби та літературно-фольклорного альманаху «Русалка Дністрова». Видання з'явилося через заклик Товариства ім. М. Шашкевича — «одинокі компетентні рішати авторітетно в справах культу Маркіяна, що проголошує й 1938 рік ювілейним “Русалки Дністрової”» [24, с. 3]. Спізнений друк не вплинув на актуальність книжки серед галичан. 1938 р. українці святкували й інші роковини — 95-річчя від дня смерті М. Шашкевича та 90 років від «Весни народів», коли хвиля революційного руху повалила абсолютизм у Європі та дійшла до галицьких українців, що після п'яти століть національного поневолення у 1848 р. виявили бажання боротися за політичну й культурну рівноправність з іншими народами. Отже, якщо виступ М. Шашкевича та поява «Русалки Дністрової» мали практичне значення щодо перемоги народної мови в Галичині, то стаття Я. Головацького «Розправа о язичі южноруськім і його наречіях»⁴, виголошена на спільному засіданні учасників «Собору руських вчених» у 1848 р., у теоретично-науковий спосіб доводила здатність української мови до самостійного життя та її окремішність від церковнослов'янської і російської.

Як «Русалка Дністрова» свого часу, так і самбірський збірник до 100-річного ювілею альманаху був конфіскований. Причину таких дій влади пояснюють документи прокуратури від листопада 1938 р. про заборону видання — на основі статті 154 польського Кримінального кодексу⁵ про заклики до злочину (особливо проти держави) чи

⁴ Перша українська наукова мовознавча праця, ще й досі актуальна в певних аспектах, вийшла друком 1849 року у Львові.

⁵ У 1932 р. в Польській Республіці запровадили новий Кримінальний кодекс. Документ зберіг окремі статті з австрійського (1862), німецького (1875) та російського (1903) кодексів, значно розширив права поліції та прокуратури, збільшив розмір штрафних санкцій. На конфіскацію видань впливали статті про порушення громадського спокою (152–171). На відміну від австрійського (чинний до 1932 р.), польський Кримінальний кодекс регулював питання контролю за видавничою справою (зберіг статті 292–309, 318–324, 348–353, 624–634 про нагляд за видавничими осередками з російського Кримінального кодексу від 1903 р.) через низку вимог до власників видавничих установ, книгарень, авторів, відповідальних редакторів та обмежень щодо розповсюдження друкованої продукції та її змісту. (див.: [29]).

їхньої похвали у друкованій продукції. Стараннями адвоката Володимира Старосольського в грудні того самого року Окружний апеляційний суд у Львові відхилив конфіскацію ювілейного видання «У століття “Русалки Дністрової”», бо в другому накладі книжки видавець упустив заклики щодо самостійності українських земель [23, арк. 7]. Йдеться про статтю Лева Кінасевича «3 історії світоглядної еволюції української молоді (1837–1937)», в якій цензура відредагувала назву та «вирізала» цілий четвертий абзац [25, с. 5]. У публікації автор подав формування національного світогляду української молоді від виступу М. Шашкевича й появи «Русалки Дністрової», що була «першою вістункою нового життя» для українців в часи «непроглядної темряви» [25, с. 18], до кінця 1930-х років. Він виокремив п'ять періодів еволюції світогляду, який на 1937 р. виріс до «українського націоналізму» і підтримував патріотичний дух населення Галичини в умовах бездержавності. Власне, національно-патріотичний характер публікації та ювілейного збірника загалом, а також цензура стали основними причинами конфіскації видання, в якому польські органи безпеки розгледіли сепаратистські настрої та зневагу до держави.

Зміст ювілейного збірника формували статті Антона Княжинського, Василя Зубка про постать М. Шашкевича та значення «Русалки Дністрової», Івана Филипчак про культурний розвиток Самбірщини в добу «Руської Трійці», Богдана Стебельського про мистецьку вартість альманаху. Вміщено також інформацію про урочисте святкування в Самборі та повіті сторічних роковин появи «Русалки Дністрової», організоване спільно місцевими громадськими та культурно-мистецькими товариствами. Пізнавальний і виховний вплив на учасників заходу, особливо молодь, мала сценічна вистава «Русалка Дністрова», яка наочно показала, як у юних студентів Львівської духовної семінарії в умовах бездержавності виникла ідея і потреба надрукувати збірник українською народною мовою, підкреслила велику роль видання на формування національного світогляду галичан упродовж століття.

Ювілею «Русалки Дністрової» присвятили поезії Микола Голубець «Сто літ» (на сторінках календаря), Роман Завадович «1837–1937» (в одноднівці), що висвітлюють тернистий шлях розвитку українського народу, рідної мови, яку вороги намагалися відправити

у небуття, вшановують пам'ять Маркіяна та значення його виступу для українського суспільства у ХХ ст.:

...Пройшло століття коло наших хат

І наше серце ствердло наче криця... [11, с. 3].

Українське літературознавство Галичини ніколи не ігнорувало М. Шашкевича. Але, справедливо зауважив М. Гнатишак в публікації «Ідейні основи творчості Маркіяна Шашкевича» (Львів, 1937), у тогочасній літературі про національного Пробудителя «теж не знаходимо нічого, що вибивалося би понад пересічний рівень» [8, с. 5]. У міжвоєнний період, незважаючи на можливість друкувати видання рідною мовою, так і не з'явилося ґрунтовної студії про М. Шашкевича.

Не вдалося втілити у ювілейний рік і окреслений у 1936 р. Т. Ваньо видавничий план. Столітні роковини «Русалки Дністрової» проминули без її перевидання. З'явилися хіба цікаві тематичні публікації у львівському журналі «Слово» (1937, кн. 2), а згодом як цікаві й актуальні для населення тексти і самостійним виданням (відбитком): «До “Русалки Дністрової”. Сучасні поправки Якова Головацького» М. Возняка і «Друкарські помилки в “Русалці Дністровій”» Лідії Чехович [10]. У першому наведено помилки альманаху, які помітив Я. Головацький, а в другому — 128 нових похибок, які виявила авторка, правда, не скрізь переконливих (досить критично до них поставився М. Возняк, який після скрупульозної перевірки нарахував 283 неточності) [22, с. 170]. Проте ці статті залишалися поза увагою дослідників під час підготовки наступних перевидань альманаху (Київ, 1950 р.; Філадельфія, 1961 р.; Київ, 1972 р.) аж до його 150-ліття у 1987 р. за редакцією М. Шалати. Український читач вперше отримав цю книжку із сучасним правописом, із виправленням допущених помилок, науково вивіреними текстами, коментарями й поясненнями малозрозумілих слів.

Висновки. Отже, поява «Русалки Дністрової» була визначною подією у розвитку літературного процесу на Заході України в умовах соціального і національного гноблення українського народу. Збірник обстоював його право на існування, на розвиток мови, культури. Упродовж століть альманах не втратив актуальності, бо, оцінюючи з історичної перспективи, мусимо визнати — він був явищем епохальним, «наскрізь революційним» (І. Франко). Це була

перша книжка народною мовою на Наддністрянщині, вперше надрукована фонетичним правописом, «гражданським» шрифтом, книжка, що містить перші твори нової української літератури в Галичині (сонет, романтичну баладу, прозу), якій судилося стати маніфестом українського національного відродження та першою ластівкою нової літератури на західноукраїнських землях.

1. Андрусак М. Національна свідомість серед галичан у 1772–1837 рр. *У століття «Русалки Дністрової»* : ювілейна одноднівка. Золочів : накладом Філії Т-ва «Просвіта» в Золочеві, 1937. С. 10–12.
2. Барвінський В. Концерт у 100-ліття «Русалки Дністрової», улаштований заходом тов. «Боян» 18 квітня ц. р. в салі львівського Великого Театру. *Українська музика*. 1937. Чис. 3. С. 37–38.
3. Брик І. Незабутні діла Маркіяна Шашкевича. *У століття «Русалки Дністрової»* : ювілейна одноднівка. Золочів : накладом Філії Т-ва «Просвіта» в Золочеві, 1937. С. 7–9.
4. Ваньо Т. Напередодні ювілею «Русалки Дністрової». *Новий Час*. 1936. 27 жовт. (чис. 243). С. 2.
5. Возняк М. [Рец. на кн.]: Ювілейна бібліотека т. 1. Русалка Дністрова. Вдруге видана з нагоди столітніх уродин Маркіяна Шашкевича. Тернопіль, 1910, 8°, стор. XXIII + 95. *Записки Наукового товариства імені Шевченка*. 1911. Т. 106. С. 218–219.
6. Возняк М. У століття «Зорі» Маркіяна Шашкевича (1834–1934) : Нові розшуки про діяльність його гуртка. Львів : накладом Богословського наук. т-ва, 1935. Ч. 1. 145 с.
7. Возняк М. У століття «Зорі» Маркіяна Шашкевича (1834–1934) : Нові розшуки про діяльність його гуртка. Львів : накладом Богословського наук. т-ва, 1936. Ч. 2. С. 147–324.
8. Гнатишак М. Ідейні основи творчості Маркіяна Шашкевича. Львів, 1937. 26 с. (Відб. з журналу «Слово». 1937. Кн. 3. С. 27–52).
9. Гнатишак М. [Рец. на кн.]: Михайло Возняк. У століття «Зорі» Маркіяна Шашкевича (1834–1934). Нові розшуки про діяльність його гуртка. Частина перша і друга. «Праці Богословського Наукового Товариства у Львові», том ІХ. і Х. Львів 1935 і 1936, стор. 1–146 і 147–324. *Слово*. 1937. Кн. 2. С. 135–137.
10. До тексту «Русалки Дністрової». Возняк М. До «Русалки Дністрової» (Сучасні поправки Якова Головацького). Чехович Л. Друкарські помилки в «Русалці Дністровій». Львів, 1937. 4, 6 с. (Відб. з журналу «Слово». Кн. 2).

11. Завадович Р. 1837–1937 : [Вірш]. *У століття «Русалки Дністрової»* : ювілейна одноднівка. Золочів : накладом Філії Т-ва «Просвіта» в Золочеві, 1937. С. 3–4.
12. Ільницька Л. «Русалка Дністровая» (1837) у бібліотеках і музеях світу : іст.-книгозн. дослідж. / НАН України, ЛНБ ім. В. Стефаника. Львів, 2007. 248 с.
13. Ковальчук В. «Русалка» : сценічні картини з приводу 100-ліття появи «Русалки Дністрової» (1837–1937): з 7 образками і 2 нотами пісень. Львів : накладом т-ва «Просвіта», 1937. 48 с.
14. Комариця М. 100-ліття «Русалки Дністрової» у світлі галицької преси. *Збірник праць науково-дослідного інституту пресознавства*. Львів, 2014. Вип. 4 (22). С. 370–381.
15. М. С. [Возняк Михайло]. В століття «Русалки Дністрової». *Календар для всіх на 1937 рік*. Львів : накладом І. Тиктора, 1936. С. 27–29.
16. Напередодні століття «Русалки Дністрової». Львів, 4 вересня 1936. *Новий Час*. 1936. 5 верес. (чис. 200). С. 2.
17. Нигрицький Л. [Лужницький Григорій]. Театр в історії галицького відродження. *Календар для всіх на 1937 рік*. Львів : накладом І. Тиктора, 1936. С. 62–67.
18. Пеленський Є.-Ю. «Русалка Дністрова» в літературному оточенні. *Календар для всіх на 1937 рік*. Львів : накладом І. Тиктора, 1936. С. 31–34.
19. Пеленський Є.-Ю. «Русалка Дністрова». З нагоди вистави в Національному Музею. *Українська книга*. 1937. Чис. 6. С. 142–148.
20. Пеленський Є.-Ю. «Русалка Дністрова» : матеріали до бібліографії. Львів : накладом Укр. Т-ва Бібліофілів, 1937. 23 с.
21. Рудницький Я. Мовна та правописна справа в Галичині: (Історичний перегляд). *Календар для всіх на 1937 рік*. Львів : накладом І. Тиктора, 1936. С. 49–51.
22. Русалка Дністровая. Фольклорно-літературний альманах «Руської Трійці» (1837) : наук.-критичне видання / ред.-упоряд., авт. вступ. статті та коментарів М. Шалата. Київ : Укр. пріоритет, 2019. 224 с.
23. Справа конфіскації української брошури «У століття “Русалки Дністрової”» з додатком конфіскованої брошури // ДАЛО. Ф. 11: Львівський окружний суд. Оп. 29. Спр. 8337. 41 арк.
24. У століття «Русалки Дністрової» : ювілейний збірник. Самбір : накладом Кружка «Рідної Школи» ім. М. Шашкевича в Самборі, 1937–1938. 52 с.
25. Шалата М. Перший соборник України. Шашкевич М. *Повне зібрання творів* / упоряд. і ред. М. Шалата. Дрогобич : Коло, 2012. С. 3–34
26. Шашкевич М. Писання Маркіяна Шашкевича / видав М. Возняк. Львів : НТШ, 1912. С. IX.

27. Щурат В. Хто нам кидав камінь під ноги? *Календар для всіх на 1937 рік*. Львів : накладом І. Тиктора, 1936. С. 35–36.
28. Peleńskij E. J. *Rusalka Dniostrova: (1837–1937)*. Lwów, 1937. 6 s. (Відб. з журналу “Ruchu Słowiańskiego”. 1937. N 10).
29. *Polski kodeks karny z 11. VII. 1932 r. wraz z prawem o wykroczeniach, przepisami wprowadzającymi i utrzymanymi w mocy przepisami kodeksy karnego austriackiego, niemieckiego, rosyjskiego i skorowidzem / w oprac. K. Sobolewski, A. Laniewski*. Lwów : Księgarnia nakładowa M. Bodeka, 1932. S. 84–92, 204–220.

References

1. Andrusiak, M. (1937). Natsionalna svidomist sered halychan u 1772–1837 rr. [National consciousness among Galicianin 1772–1837]. *U stolittia “Rusalky Dnistrovoi” : yuvileina odnodnivka*. Zolochiv : Nakladom Filii T-va “Prosvita” v Zolochievi, pp. 10–12. [in Ukr.].
2. Barvynskiy, V. (1937). Kontsert u 100-littia “Rusalky Dnistrovoi”, ulashtovanyi zakhodom tov. “Boian” 18 kvitnia ts. r. v Sali lvivskoho Velykoho Teatru [The concert on the 100th anniversary of “Rusalky Dnistrovoi” / “The Dnister Nymph”, organized by society “Boian” on April 18 of this year in the hall of the Lviv Grand Theatre]. *Ukrainska muzyka*, 3, pp. 37–38. [in Ukr.].
3. Bryk, I. (1937). Nezabutni dila Markiiana Shashkevycha [Unforgettable works/deeds of Markiian Shashkevich]. *U stolittia “Rusalky Dnistrovoi” : yuvileina odnodnivka*. Zolochiv : Nakladom Filii T-va “Prosvita” v Zolochievi, pp. 7–9. [in Ukr.].
4. Vano, T. (1936, 243, October 27). Naperedodni yuvyleiu “Rusalky Dnistrovoi” [On the eve of the anniversary of “Rusalky Dnistrovoi”]. *Novyi Chas*, p. 2. [in Ukr.].
5. Vozniak, M. (1911). Rets. na kn.: Yuvyleina biblioteka t. 1. Rusalka Dniostrova. Vdruhe vydana z nahody stolitnikh urodyn Markiiana Shashkevycha. Ternopil, 1910, 8°, stor. XXIII + 95 [Review of the book: Jubilee library. Vol. 1. Rusalka Dniostrova. Second edition for the occasion 100th anniversary of the birth of Markiian Shashkevich. Ternopil, 1910, 8°, p. XXIII + 95]. *Zapysky NTSh*, 106. pp. 218–219. [in Ukr.].
6. Vozniak, M. (1935). U stolittia “Zori” Markiiana Shashkevycha (1834–1934) : Novi rozshuky pro diialnist yoho hurtka [In the century of “Zoria” by Markiian Shashkevich (1834–1934) : New research on the activities of his literary trio]. Lviv : Nakladom Bohoslovskoho naukovoho tovarystva, 1, 145 p. [in Ukr.].
7. Vozniak, M. (1936). U stolittia “Zori” Markiiana Shashkevycha (1834–1934) : Novi rozshuky pro diialnist yoho hurtka [In the century of “Zoria” by Markiian Shashkevich (1834–1934) : New research on the activities of

- his literary trio]. Lviv : Nakladom Bohoslovskoho naukovoho tovarystva, 2, pp. 147–324. [in Ukr.].
8. Hnatyshak, M. (1937). Ideini osnovy tvorchosty Markiiana Shashkevycha [Ideological foundations of Markiian Shashkevych's literary work]. Lviv, 26 p. (Vidb. z zhurnalu "Slovo" (1937), 3, pp. 27–52). [in Ukr.].
 9. Hnatyshak, M. (1937). Rets. na kn.: Mykhailo Vozniak. U stolittia "Zori" Markiiana Shashkevycha (1834–1934). Novi rozshuky pro diialnist yoho hurtka. Chastyna persha i druha. "Pratsi Bohoslovskoho Naukovoho Tovarystva u Lvovi", tom IX. i X. Lviv 1935 i 1936, stor. 1–146 i 147–324 [Review of the book: Mykhailo Vozniak. In the century of "Zoria" by Markiian Shashkevich (1834–1934) : New research on the activities of his literary trio. Part one and two. "Proceedings of the Theological Scientific Society in Lviv", Vol. IX. & X. Lviv 1935 & 1936, pp. 1–146, 147–324]. Slovo, 2, pp. 135–137. [in Ukr.].
 10. Do tekstu "Rusalky Dnistrovoi" [To the text of "Rusalka Dnistrova"]. Vozniak M. Do "Rusalky Dnistrovoi" (Suchasni popravky Yakova Holovatskoho) [To the text of "Rusalka Dnistrova" (Modern amendments by Yakov Holovatskyi)]. Chekhovych L. Drukarski pomylky v "Rusaltsi Dnistrovii" [Typographical errors in "Rusalka Dnistrova"] (1937). Lviv, 4, 6 p. (Vidb. z zhurnalu "Slovo". Kn. 2). [in Ukr.].
 11. Zavadovych, R. (1937). 1837–1937 : [Virsh] [1837–1937 : Poem]. *U stolittia "Rusalky Dnistrovoi"* : yuvileina odnodnivka. Zolochiv : Nakladom Filii T-va "Prosvita" v Zolochevi, pp. 3–4. [in Ukr.].
 12. Ilnytska, L. (2007). "Rusalka Dnistrova" (1837) u bibliotekakh i muzeiakh svitu: Istoryko-knyhoznavche doslidzhennia ["Rusalka Dnistrova" (1837) in libraries and museums of the world : Historical and bibliographic research] / NAN Ukrainy. Lvivska naukova biblioteka im. V. Stefanyka. Lviv, 248 p. [in Ukr.].
 13. Kovalchuk, V. (1937). "Rusalka" : Stsenichni kartyny z pryvodu 100-littia poiavy "Rusalky Dnistrovoi" (1837–1937) : z 7 obrazkamy i 2 notamy pisen ["Rusalka" : Performance for the occasion 100th anniversary of the printing "Rusalky Dnistrovoi" : with 7 illustrations and 2 songs]. Lviv : Nakladom tovarystva "Prosvita", 48 p. [in Ukr.].
 14. Komarytsia, M. (2014). 100-littia "Rusalky Dnistrovoi" u svitli halytskoi presy [100th anniversary of "Rusalka Dnistrova" in the Galician press]. *Zbirnyk prats nauково-doslidnoho instytutu presoznavstva*. Lviv, 4 (22), pp. 370–381. [in Ukr.].
 15. M. S. [Vozniak Mykhailo]. (1936). V stolittia "Rusalky Dnistrovoi" [In the century of "Rusalka Dnistrova"]. *Kalendar dlia vsikh na 1937 rik*. Lviv : Nakladom I. Tyktora, pp. 27–29. [in Ukr.].

16. Naperedodni stolittia "Rusalky Dnistrovoy". Lviv, 4 veresnia 1936 (1936, 200, September 5) [On the eve of the century of "Rusalka Dnistrova". Lviv, September 4, 1936]. *Novyi Chas*, p. 2. [in Ukr.].
17. Nyhrytskyi, L. [Luzhnytskyi Hryhorii] (1936). Teatr v istorii halytskoho vidrodzhennia [The theatre in the history of the Galician revival]. *Kalendar dlia vsikh na 1937 rik*. Lviv : Nakladom I. Tyktora, pp. 62–67. [in Ukr.].
18. Pelenskyi, Ye.-Yu. (1936). "Rusalka Dnistrova" v literaturnomu otocheni ["Rusalka Dnistrova" in a literary environment]. *Kalendar dlia vsikh na 1937 rik*. Lviv : Nakladom I. Tyktora, pp. 31–34. [in Ukr.].
19. Pelenskyi, Ye.-Yu. (1937). "Rusalka Dnistrova" : Z nahody vystavy v Nacionalnomu Muzeiu ["Rusalka Dnistrova" : On the occasion of the performance at the National Museum]. *Ukrainska knyha*, 6, pp. 142–148. [in Ukr.].
20. Pelenskyi, Ye.-Yu. (1937). "Rusalka Dnistrova" : Materiialy do bibliohrafiï ["Rusalka Dnistrova" : Materials for the bibliography]. Lviv : Nakladom Ukrainskoho T-va Bibliofiliv, 23 p. [in Ukr.].
21. Rudnytskyi, Ya. (1936). Movna ta pravopysna sprava v Halychyni: (Istorychnyi perehliad) [Linguistic and orthographic affairs in Galicia: (Historical review)] *Kalendar dlia vsikh na 1937 rik*. Lviv : Nakladom I. Tyktora, pp. 49–51. [in Ukr.].
22. Rusalka Dnistrovaia. Folklorno-literaturnyi almanakh "Ruskoi Triitsi" (1837) : Naukovo-krytychne vydannia ["Rusalka Dnistrova". Folk-literary almanac "Ruthenian Trinity" / "Rus'ka Triitsia" (1837) : Scientific and critical edition] / Redaktor-uporiadnyk, avtor vstupnoi statii ta komentariv M. Shalata. (2019). Kyiv : Ukrainskyi priorityet, 224 p. [in Ukr.].
23. Sprava konfiskatsii ukrainskoi broshury "U stolittia «Rusalky Dnistrovoy»" z dodatkom konfiskovanoi broshury [A case of confiscation of the Ukrainian brochure "In the century of the «Rusalka Dnistrova» with this issue in addition]. DALO. F. 11 : Lvivskyi okruzhnyi sud, inventory 29, file 8337. 41 fol. [in Ukr.].
24. U stolittia "Rusalky Dnistrovoy" : Yuvileinyi zbirnyk [In the century of "Rusalka Dnistrova" : Jubilee issue] (1937–1938). Sambir : Nakladom Kruzhka "Ridnoi Shkoly" im. M. Shashkevycha v Sambori, 52 p. [in Ukr.].
25. Shalata, M. (2012). Pershyi sobornyk Ukrainy [The first unifier of Ukraine]. Shashkevych M. *Povne zibrannia tvoriv* / Uporiadnyk i redaktor M. Shalata. Drohobych : Kolo, pp. 3–34. [in Ukr.].
26. Shashkevych, M. (1912). Pysannia Markiiiana Shashkevycha [Works of Markyian Shashkevych] / vydav M. Vozniak. Lviv : NTSh, p. 9.
27. Shechurat V. (1937). Khto nam kydav kamin pid nohy? [Who threw a stone at our feet?]. *Kalendar dlia vsikh na 1937 rik*. Lviv : Nakladom I. Tyktora, pp. 35–36. [in Ukr.].

28. Peleńskij, E. J. (1937). *Rusalka Dnistrowa* : (1837–1937). Lwów. 6 p. (Vidb. z zhurnalu “Ruchu Slowiańskiego”. 1937, 10). [in Pol.].
29. *Polski kodeks karny z 11. VII. 1932 r. wraz z prawem o wykroczeniach, przepisami wprowadzającymi i utrzymaniem w mocy przepisami kodeksy karnego austriackiego, niemieckiego, rosyjskiego i skorowidzem (1932)* [Criminal Code of Polish Republic of 11. VII. 1932 together with the law an offenses, regulations introducing and maintaining in force the provisions of the Austrian, German and Russian criminal codes]/W oprac. K. Sobolewski, A. Laniewski. Lwów : Księgarnia nakładowa M. Bodeka, pp. 84–92, 204–220. [in Pol.].

Maria Pirko, PhD, Research in Department of Scientific Bibliography, Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv

The centenary of “Rusalka Dnistrowa” in the interwar publishing context

Based on the books edition of Ukrainian publishing organizations of Galicia, the author is analyzed the place of the 100th anniversary of “Rusalka Dnistrowa” — the first literary and folk issue of native language in the western Ukrainian territory, in the publishing practice of the interwar period. An attempt was made to find out the influence of the almanac on the cultural development of the region, the idea of the unity of the people on the both coasts of the Dnieper, and the formation of the national consciousness of Ukrainians throughout the century.

Almanac “Rusalka Dnistrowa” is a book that was destined to start a new vernacular, folk literature in Western Ukrainian, and at the same time, the Ukrainian cultural and political revival of the region. This book, on the eve of the appearance of Shevchenko’s “Kobzar”, was compiled by the Lviv romantics, theological seminarians Markiyan Shashkevich, Ivan Vahylevych and Yakiv Holovatskyi, named “Rus’ka Triitsia”. The issue was printed in Budapest in 1837. Although the title states “Rusyn folk songs”, the compilers submitted not only recordings of folk songs from different regions of Galicia, but also their original poetry, prose and examples of translation work. In the introductory comments to individual chapters of the almanac, M. Shashkevich and I. Vahylevych review the content of the publication retrospectively and prospectively, presenting the historical genesis of the material, its thematic and genre stratification, and its lexical and stylistic features. The book is filled with love for Ukrainian folklore, antiquity and everything native. It has a strong spirit of conciliarism of Ukraine.

Almost all Galician magazines in one form or another responded to the jubilee almanac, including historical, literary and journalistic articles and artistic works. The 100th anniversary of the first book in the Ukrainian vernacular was commemorated by a lot of public organizations in Galicia. In addition to publications in the columns of periodicals about the celebration of the anniversary of “Rusalka Dnistrova”, new book editions have appeared for a wide Ukrainian audience.

Literary scholar and folklorist Mykhailo Wozniak favorably evaluated the movement work of the “Rus’ka Triitsia” and on the occasion of the anniversary period (1833–1837) prepared new information about the activities of the group under the name “In the century of “Zoria” by Markiiian Shashkevich (1834–1934)”. The content of the “Calendar for everyone for 1937” edition of the Ivan Tiktor publishing house is almost entirely dedicated to the centenary of “Rusalka Dnistrova” as evidenced by the thematic art cover by Edward Kozak and the anniversary publication of the collection. And in general it can be said that the calendar is dedicated to the national revival of Ukrainians.

The support of the national idea of M. Shashkevich is evidenced by a considerable list of donors, placed on the last page of the illustrated one-day magazine “In the century of “Rusalka Dnistrova”, which on the occasion of the solemn celebration of the anniversary on August 1, 1937 at Bila Hora in Pidlyssia and in the artistic thematic cover of the work of the artist Myron Levytskyi was issued by the Zolochiv branch of the “Prosvita” society. For the centenary of the almanac, the jubilee collection published a circle of “Ridna Shkola” named after Markiiian Shashkevich in Sambir, which became the first printed publication of the society and another printed issue.

The appearance of “Rusalka Dnistrova” was a significant event in the development of the literary process in Western Ukraine in the conditions of social and national oppression of the Ukrainian people. The collection defended its right to exist, to develop language and culture, and over the centuries the almanac has not lost its relevance.

Keywords: *almanac “Rusalka Dnistrova”, “Rus’ka Triitsia”, Markiiian Shashkevych, Ukrainian folklore, national consciousness.*